

סיכום הדרה

נושאים שבדף: המקור לחזקה.

המקור לרוב.

דף יב

דנה הגמ' מה המקור ל"חזקה" היינו שיש להעמיד דבר על חזקתו¹, ביאר רבי שמואל בר נחמני בשם רבי יונתן, המקור מנגעי בתים וכך, החלטת הבית בטומאה נעשית לאחר שרואה הכהן את הנגע שמראהו כנגע הטמא ושיעורו כגריס "ויצא הכהן מן הבית אל פתח הבית והסגיר את הבית שבעת ימים", הכהן אומר על הבית שהוא "טמא" רק לאחר שיצא מן הבית, והרי מהעת ש"ראה" עד ש"אומר" יתכן ויקטן הנגע מהשיעור ואינו טמא², אלא מעמידים על חזקתו³, כלומר מחזיקים את הנגע שהוא כמו שהיה בזמן שראהו הכהן⁴.
שאל רב אחא בר יעקב⁵, והרי יתכן שהכהן רואה את הנגע כל הזמן, כגון שיוצא בהליכה אחורה ופניו אל הבית. אמר אביי, זו אינה קושיא א. יציאה כלפי אחורה לא מוגדרת "יציאה" והתורה אמרה "ויצא". ב. אם הנגע נמצא בקיר שמאחורי הדלת הכהן לא יכול לראותו בדרך זו, ואין לומר שיוצר חלון ורואה דרכו שהרי בית אפל שאין רואה את הנגע בצורה ברורה אין פותחים לו חלונות. ואף ע"ז אמרה התורה את הדינים הנזכרים. בהכרח סומכים על החזקה. דחה רבא את תשובותיו של אביי, א. מצאנו שכהן גדול ביוה"כ הולך דרך אחוריו ונקרא "יציאה"⁶. ב. בית אפל באמת לא פותחים לו חלון כדי להגדיר את הנגע, אבל לאחר שהנגע ברור, יתכן שפותחים חלון שיוכל לראותו.

***** הוספות וביאורי תוספות *****

¹ בין לאסור ובין להתיר כמו הנידון של רב חסדא בסכין שנמצאת פגומה, ובדברי ר"ה שכל שנשחט מותר עד שיוודע לך במה נטרפה. ע"פ רש"י ד"ה הא דאמור.

² תוס' (ד"ה ודילמא) מבארים בראיית הגמ', א. התורה אמרה שהכהן מסגיר את הנגע אף ברשות הרבים, ולכן אין לומר שהבית טמא מצד ספק טומאה ברשות היחיד. ב. ניתן ללמוד מכאן אף למקום שיש ריעותא שהרי לאחר ז' ימים נמצא הנגע חסר משיעורו והכהן מטהר את הבית בכ"ז האנשים שנכנסו באותם הימים טמאים. ג. שואלים תוס' מדוע לא נאמר שלאדם שנכנס לבית יש חזקת טהרה, ונגע חסר לפניך ונעזוב את חזקת טומאה של הנגע, בדיוק כמו שאומרים במקוה שנמצא חסר שמטמאים את האדם מחמת שחזקתו טמא ומקוה חסר לפניך. תוס' לפנינו לא ביארו, אבל תוס' בנדה ב, ב ד"ה התם בסוף דבריהם ביארו, שדרך המקוה להתחסר מעט מעט ולכן יש לתלות שאף מקודם היה חסר, אבל בנגע הרגילות שבפעם אחת קטן שיעורו מכגריס ולכן תולים שעתה נחסר מהשיעור ובזמן יציאת הכהן היה שלם. ולאחר שהכהן טימא את הבית אף אם נחסר הנגע לפני שנכנס אדם טהור, גזיה"כ שהבית טמא עד שיראנו הכהן שנית.

³ הכרעת החזקה אינה רק משום "חומרא" שהרי מהתורה אין סברא לחלק. ועוד שיש נפק"מ אף לקולא שהרי מטמאים ושורפים קודשים, ואם נכנס למקדש לאחר שנטמא מביא קרבן ולא חוששים לחולין בעזרה. ואף כלפי הנגע עצמו יש אופן שחזקה תקל, שהרי אם הנגע היה גדול, והכהן הסגיר לז' ימים ובבדיקה השניה הנגע נמצא קטן יותר, הכהן מטהר, למרות שיכול להיות שאם הנגע נפחת לאחר הראיה הראשונה לפני שהסגירו הכהן נמצא שבזמן הראיה השניה הוא כמו בהסגר הראשון והכהן צריך להסגירו שנית, ומחמת החזקה (תולים שהיה גדול ונעשה קטן) הוא מטהרו. תוס' ד"ה אלא.

⁴ דנו רבותינו האחרונים האם המקור מסוגיין "בית המנוגע" לדין חזקה, האם דווקא "חזקת הגוף" או אף "חזקת הדין", שהרי בפשטות הסוגיא לפנינו היא "חזקת הגוף" שהנגע לא השתנה מעת שראה הכהן. ואם קיי"ל כפי המובא בתוס' בכתובות עה, ב שחזקת הגוף גוברת על "חזקת הדין", הרי שאין לנו מקור לחזקת הדין. ובודאי שבשאלה זו צריך להשכיל טובא, שהרי הגמ' הביאה את הנידון הנזכר בהמשך לדברי ר"ח ור"ה שיש חזקת הדין לומר שהבמה מותרת כי יש חזקה שנשחטה כדין וזה חזקת הדין. ונהרות דיו נכתבו בנידון. ואכמ"ל.

⁵ ברבינו גרשום בסוף העמוד מבואר להדיא שרב אחא לא סבר שיש מקור להלך אחר החזקה, ואולי יש להוכיח כן אף מרש"י ד"ה תניא דלא, ועיין. בתוס' להלן יא, א ד"ה מנא הא מבואר שרב אחא כן סבר את המושג של חזקה אולם המקור אינו מבית המנוגע. ועיי"ש במהרש"א ובמהר"ם ומבואר שרב אחא ילמד מהלכה למשה מסיני את דין החזקה.

⁶ שאלו תוס' (ד"ה כהן) שלגבי ביאה לבית המנוגע הליכה דרך אחוריו לא נקראת ביאה, וחילקו בין כניסה ליציאה, שהנפטר מרבו הדרך ללכת דרך אחוריו.

מביאה הגמ' ראייה שלא כדברי רב אחא בר יעקב שמבואר בברייתא "ויצא הכהן מן הבית" הכהן יוצא לגמרי מהבית ולא יתרחק יותר מידי, אמנם אף באופן שהלך לביתו ומשם הסגיר או שעדיין נמצא בבית תחת המשקוף והסגיר, הבית מוסגר שנאמר "והסגיר את הבית" ודרשו שבכל אופן. א"כ מבואר אף באופן שהתרחק ואינו רואה. **רב אחא בר יעקב** העמיד שמדובר שיש כמה אנשים שרואים⁷ ואומרים בקול שנשאר הנגע כצורתו וכך הכהן יודע להסגיר.

דף יא

מה המקור⁸ שבמקום הספק מכריעים את הדין ע"פ ה"רוב"⁹: (א: ראייה שנדחתה. א: ראייה שנשארה עד דברי רב אשי למסקנא). א. "אחרי רבים להטות" הנאמר בדיינים, **ביארו** שזה מקור רק לרוב הנמצא לפנינו - "דאיתא קמן" - כגון ט' חנויות מוכרות בשר כשר וא' בשר טריפה, בשר הנמצא הלך תולים שבא מהרוב.

מעתה מבררת הגמ' את המקור להלך אחר הרוב כלפי רוב שאינו נמצא לפנינו - "ליתא קמן" - כגון שרוב קטנים אינם סריסים וקטנות אינן איילניות וכד'.

ב. לדעת רבי אלעזר לומדים מקרבן עולה, קרבן טריפה הוא פסול ואסור לחתוך מהקרבן ולא חוששים שמא יקב קרום של מח, בהכרח מחמת הדין של הלך אחר הרוב. **זוחה הגמ'** יתכן שבזדק חלקיו בצורה שלא מפריד את החלקים¹⁰.

ג. מר בריה דרבינא למד מקרבן פסח, שאמרה תורה "עצם לא תשברו" ולא חוששים לטריפה, בהכרח מחמת רוב. **זוחה הגמ'**, יכול לבדוק את קרום המח ע"י שיקרב גחלת לגולגולת¹¹ ואין זה בכלל האיסור של עצם לא תשברו.

ד. לדעת רנב"י מהאליה הקריבה עם האימורים של שלמים או חטאת שצריכה להיות תמימה והיא המשך של חוט השדה, ולא חוששים שנפסק. **ולא שייך** לומר שחותך מהחלק הקרוב לזנב, היות ואמרה תורה שמביא מהחלק העליון מעל הכליות, ואם לא חוששים שנחתך במקום שנעשית טריפה **בהכרח** מצד רובא דליתא קמן. **ונדחה** שניתן לבדוק באופן שפותח אבל לא חותך ואין חסרון בתמימה.

ה. לדעת רב ששת בנו של רב אידי, מעגלה ערופה¹² שדרב רבי ינאי שצריכה להיות כקודשים וצריכה להיות שלמה¹³, ולא טריפה. ואם לא בודקים בהכרח סומכים על רוב.

ו. לדעת רבה בר שילא לומדים מפרה אדומה¹⁴ ששריפתה¹⁵ צריכה להיות כשחיטה שהיא שלמה¹⁶, והתורה הגדירה את הפרה האדומה כ"חטאת"¹⁷ שיש בה פסול טריפה, ואם נשאת שלמה בהכרח אזלין בתר רובא.

**** **הוספות וביאורי תוספות** ****

⁷ תוד"ה דקיימי נוקטים שא"צ כמה אנשים, והיה ניתן להעמיד שעמד שם אדם אחד וראה שבשעה שהסגיר הכהן הנגע לא היה חסר משיעורו. **וביארו** שהעמידו באופן שאף הכהן יכול לדעת באותה עת. הרש"ש בכתובות עה, ב (בנידון של חזקה שהתבררה בשעה מאוחרת) שואל על דברי הגמ' לפנינו והרי יכול להיות שעד שכל אחד יאמר זה לזה בנתיים יפחת שיעור הנגע ומה הועילו לרב אחא בר יעקב הרי חייבים להגיע לחזקה. **ביאר הרש"ש שהאומרים זה לזה מדובר באופן שהיה תוך כדי דיבור!**

⁸ **לרש"י** (ד"ה מנא הא) סוגיא זו באה בעקבות הנידון על חזקה. **בר"ן בחידושים** מבואר שסוגיא זו היא המשך לדברי ר"ה שבהמה שנשחטה הרי היא מותרת עד שיוודע לך במה נטרפה, ודבר זה מבוסס על רוב בהמות שאינם טריפות. עי' רשב"א, ור"ן מסביב לר"ף ג, א מדפה"ר. ועי' שע"י א, טז.

⁹ שאלו תוד"ה מנא, בודאי שהולכים אחר הרוב, שהרי יש כלל שבמקום שיש לתלות אחר הרוב או אחר החזקה הכלל אומר "רובא עדיף", ולאחר שהעמידו בסוגיא לעיל שחזקה מכריעה, א"כ בודאי הלך אחר הרוב. **וביארו** א. לשיטת רב אחא בר יעקב שאין לו מקור לחזקה בעינן ללימוד לרוב. ב. שיטת רבינו חיים שהיסוד שרוב עדיף מחזקה אינו מסברא אלא מלימוד מפרה אדומה שחזקת הטמא כנגדה.

¹⁰ שואלים תוס' (ד"ה אבל) מדוע לא מוכיחים מכל שחיטת הקרבנות בשבת שלא חוששים לטריפה וא"כ נמצא מחלל שבת בשחיטה שלא לצורך, בהכרח אזלין בתר רובא. **וביארו** שאין זו ראייה שאפשר שהתורה אמרה תשחוט אף על הספק, כמו שבפיק"ו לא הולכים אחר הרוב.

¹¹ ודבר זה יהיה מותר אף בער"פ שחל בשבת, שהרי זאת מלאכה שלא ניתן לעשותה מער"ש. תוס' ד"ה דמנח.

¹² אומרים תוס' שכפי הנראה בעגלה ערופה ופרה אדומה **צריכים להיות שלמים לגמרי**, ולא מועיל כמו הנאמר בעולה שבאופן שהחתיכות שלמות אין חסרון. תוד"ה אתיא.

¹³ הדרשה היא מהסמיכות המילה "עגלה" למילה "הערופה", שמהמילה ערופה לומדים שאין אחרת בעריפה, ושאסורה בהנאה.

¹⁴ שואלים תוס' ד"ה אתיא, **אם טריפה אינה חיה** והרי דין פרה אדומה היא בגיל ב' שנים בהכרח היא אינה טריפה אף בלא להגיע לרוב. ואמנם אם נאמר שיש חזקת האדם שטמא כנגד. אבל יהיה קשה לגבי **עדים זוממים** שאם חיו עד עתה הרי מוחזקים שאינם טריפה בלא להגיע לדין רוב. **ביארו תוס'** יסוד בהלכות חזקה, כל חזקה שהיא מתבררת לבסוף ולא התבררה בשעתה לא שייך להכריע ע"פ כזאת חזקה.

מכאן יצאו תוס' לחדש לדינא, **אם עשו גבינות מחלב כמה בהמות**, ונשחטה פרה אחת ונמצאה טריפה כל הגבינות יהיו אסורות, שהרי אין להעמיד פרה על החזקה ולומר שעתה היא נטרפה, שהרי מעולם לא היה שעה אחת מבוררת. אמנם בסוג טריפה מחמת סירכה בריאה יש מקום להקל אם בקיאים לבדוק, שיש לדון בספק ספיקא.

¹⁵ הדרשה ושחט ושרף, ואמרו תוס' שיש פסוק אחר באמצע בכ"ז משמע ששרף את הפרה כמו שהיתה בשחיטה. תוד"ה ושחט.

¹⁶ עי' הערה לגבי עגלה ערופה.

¹⁷ תוס' (ד"ה חטאת) דנו מתי אומרים את הסברא שפרה אדומה מוגדרת כחטאת, ונפק"מ למחלוקת רבי אליעזר ורבי יהושע בגמ' בע"ז בפסול נרבע יוצא דופן וכו'. ולאחר שהעמידו שר"ש לא סובר את הדרשה שפרה אדומה מוגדרת כחטאת, א"כ מהיכן ילמד

ז. **לרב אחא בר יעקב** לומדים משעיר המשתלח, ששני השעירים של הגורלות צריכים להיות שווים, ואין הגורל קובע לעזאזל אלא בדבר הראוי לד', והרי יתכן שאחד טריפה, **בהכרח** סומכים על רוב. **ולא שיין** לבדוק לאחר שנדחה מהצוק שהרי נעשה איברים איברים.

ח. **לרב מרי** לומדים ממכה אביו שחייב מיתה, וחייבו במיתה רק מצד רוב בעילות אחר הבעל. **דוחה הגמ'** שיתכן שמדובר שהיו בבית האסורים¹⁸ ואין לחוש לבועל אחר. **ואמרו** שאין אפטרופוס לעריות, א"כ חוזרת הראיה שסומכים על הרוב (ועי' תוס', מהרש"א ומהר"ם אם תוס' גרסו את הראיה מ"אין אפטרופוס לעריות").

ט. **לרב כהנא** מרוצח שנהרג¹⁹ ולא חוששים שמא הרג טריפה, וההורג טריפה אינו חייב מיתה, והיה צד שנבדוק את ההרוג למרות שאין זה כבוד המת, אבל הבדיקה לא תועיל שהרי יכול להיות שבמקום של הסייף שם היה נקב של טרפותו²⁰, **בהכרח** אזלין בתר רוב אנשים שאינם טריפה.

י. **לדעת רבינא** לומדים מעדים זוממים שמחייבים אותם מיתה ב"כאשר זמם" ולא חוששים שמא הנידון שבאו לחייב היה טריפה²¹. ובדאי שאין לבדוק שהרי הם חייבים רק באופן שהנידון לא נהרג, בהכרח מכריעים ע"פ רוב.

יא. **לרב אשי** לומדים מכל שחיטה, שהרי שוחט ואוכל ולא חוששים שמא במקום נקב שחט, ואם היה נקט הרי הבהמה טריפה, בהכרח הולכים בתר הרוב ברובא דליתא קמן.

אמר רב אשי לרב כהנא, או רב כהנא לרב שמי, מי אמר שאזלין בתר הרוב זוהי הלכה גמורה, אולי במקום שאי אפשר לבדוק, להמתין או לברר אמרו הלך אחר הרוב, אבל במקום שאפשר לברר לא אמרו הלך אחר הרוב, **והראיה** שהרי רבי מאיר חושש למיעוט²² לא חשש לאכילת בשר משום חשש שמא במקום נקב שחט, ואם נניח שבאמת לר"מ לא אוכלים בשר, והרי קרבן פסח ושלמים אמרה תורה שהאכילה זה הכפרה²³, **בהכרח** במקום שאי אפשר נוהגים כרוב אף לשיטת רבי מאיר, א"כ אין ראייה של הלך אחר הרוב ואפשר שרק באי אפשר אמרו כן.²⁴

**** הוספות וביאורי תוספות ****

שפרה אדומה לא תהיה טריפה, וביארו שלמד מ"תמימה". ורבנן למדו מתמימה שב' שערות שחורות פסולות, ור"ש דרש את ב' הדברים מתמימה. עוד מבארים שפסול התלוי בגופה לכו"ע מודים שפסולה. ועי' עוד בדבריהם לגבי המקומות שאמרו שפרה אדומה בדיק הבית ולא אמרו קודשי מזבח.

¹⁸ וכן ניתן לומר שאמו צדקת ויש לה חזקת כשרות. תוד"ה כגון.

¹⁹ שואלים תוד"ה וכי תימא, **שנלמד מהרוצח** עצמו שהוא חייב מיתה ואולי הוא טריפה וטריפה שהרג פטור, בהכרח שהולכים בתר הרוב. וביארו שמרוצח לא היינו לומדים לכל מקום. עוד ביארו הדין שטריפה שהרג אינו חייב מיתה זה משום שהיו עדות שאי אתה יכול להזימה, א"כ לא יהיה ראייה על יותר מאופן זה. **עוד מבארים תוס'** שצריך לומר שסברו שהתראת ספק מועילה בתור התראה שאל"כ אם לא הולכים בתר הרוב אין כאן התראה.

²⁰ אומרים תוס' (ד"ה ליחוש) התורה עסקה בכל אופן כולל הריגה בכלי אבן או מתכת לכן לא נעמיד שהטביעו בנהר ונבדקו. ודוחק להעמיד את הפסוק שהיה קרום של מח גלוי. מבואר שר"ע ור"ט חקרו את העדים אף לגבי מקום נקיבת הסייף וכו', ר"ע לשיטתו שחושש למיעוט. **ובזה** חולק על ר"מ וסובר שמוגדר כאפשר לברר. עוד אומר ר"ת שבאמת אם לא שאלו את העדים יהרגו ע"פ הרוב כיון שזה מקום שלא אפשר לברר, אבל במקום ששואלים יכולים לפטור ע"פ דבריהם, ותלוי מה העידו האם בגופה של עדות או בשאר דברים.

שאל ריב"ם אם הולכים בתר הרוב כפי המבואר בסוגיא שלומדים מעדים זוממים ורוצח, מדוע באופן שהתערבו סוגי חייבי מיתות נסקלים בנשרפים, ממתים בסקילה הקלה למרות שהרוב נשרפים. **וביאר ר"ת** כיון שבין כך ממתים אותם, לענין באיזו מיתה לא הולכים בתר הרוב. ועוד ביארו שזה דומה למחצה על מחצה שאין לדון רוב.

²¹ אומרים תוס' (ד"ה ודילמא) **שאינו זה פתרון לתופשו יב' חודש** ולראות אם חי או מת, שאפשר וסברו שטריפה חיה. עוד אומרים תוס' אם חוששים שהנידון הוא טריפה ולכן לא הורגים את העדים אלא לאחר יב' חודש, א"כ אף באופן שלא הוזמו אלא כל עדות על רוצח צריכים להמתין יב' חודש, וא"כ כל עדים לא באו להרוג אלא לאחר יב' חודש, א"כ אף אותם לא יהרגו אלא לאחר יב' חודש, שהרי יכול להיות שבאו להעיד על הטריפה.

²² תוס' מוכיחים **שאנו לא חוששים למיעוט** ולאכילת בשר, ממה שתלו דווקא לר"מ שחשש למיעוט. ור"ח פסק לגבי פטור מבכורה לבהמה שבנה כרוך אחריה, הפטור היה יכול להיות מצד שאין בהמה חולבת א"כ ילדה, ורק מיעוט חולבת שלא ילדה, ורצו לפטור אף אופן שראינו שחלבה בלא לידה. **ורשב"ג** סבר שחלב פוטר מבכורה, א"כ לא חשש למיעוט. והביאו תוס' כמה מקומות שגזרו למרות שלא חוששים למיעוט, לגבי חשש איסור ערווה, הצריכו חליצה במת תוך ל', אפילו שרוב אינם נפלים. וכן לא הקילו בתוך ח' בבהמה משום שלא יבואו להקל באדם. ועוד ביארו שאסרו בבהמה בריא שמא יבואו להקל בחולה.

²³ **התורה אף התירה אכילת בשר סתם**, ומזה אין ראייה שהולכים אחר הרוב, שהרי ר"מ אמר שחוששים למיעוט מדרבנן, אבל מבשר קרבן שזה מצוה חייב לאכל, בהכרח יש לחלק בין אפשר לברר לאי אפשר לברר, ומדעת רבי מאיר אנו שומעים לדעת רבנן. תוס' ד"ה פסח.

²⁴ ברש"י (ד"ה פסח) מבואר **שלאחר שלמדנו בדעת ר"מ** שבמקום שאפשר לברר ולבדוק מברר ובודק, ובלא זה אומרים הלך אחר הרוב, א"כ נדחו כל הראיות של הגמ', **וא"כ צריך להשכיל על מה אנו סומכים בהלכות הכרעת הספקות "הלך אחר הרוב"**, ביאר רש"י: **א. הלכה למשה מסיני** שסומכים על הרוב אף במקום שאפשר. **ב.** לומדים מאחרי רבים להטות בין רובא דאיתא קמן ובין רובא דליתא קמן דמאי שנא. (אף שבתחילת הסוגיא הגמ' חילקה). ועי' בציון הרע"א שציין לרש"י בדף נ, ב ד"ה מאי (השני) שהביא מקור לדין רוב מאליה תמימה ועוד מקראי טובא. וצריך להשכיל ממה שרש"י כתב בסוגיין מקורות אחרים. ועוד צריך להשכיל שהרי הראיה מאליה תמימה נדחה. וצריך תלמוד.